

Śródka, Andrzej

Wspomnienia pośmiertne : Eugeniusz Wilczkowski (1895-1957)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 46, 303-308

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

honorowym tego Towarzystwa i Wszeczhwiązkowego Towarzystwa Internistów ZSRR. Był odznaczony Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Za prace badawcze doświadczalne i kliniczne nad cukrzycę otrzymał w r. 1951 nagrodę państwową II st.

Życiorys Jakuba Węgierki byłby niepełny, gdyby nie wspomniano o jego wielkiej życzliwości dla ludzi, rzadkim poczuciu humoru, humanistycznym podejściu do medycyny, a także o ogromnym zamiłowaniu do muzyki, a zwłaszcza do teatru /jego brat, Aleksander, był wybitnym aktorem i reżyserem teatralnym/. Profesor Jakub Węgierko zmarł w Warszawie 2.VI.1960.

Andrzej Śródka

EUGENIUSZ WILCZKOWSKI /1895-1957/

Eugeniusz Wilczkowski urodził się 2.XII.1895 w Jekaterynburgu na Uralu. Po ukończeniu w r. 1914 gimnazjum w Siergijewie studiował medycynę najpierw w Moskwie /do r. 1919/, a następnie w Uniwersytecie Poznańskim /1919-1923/, gdzie też w r. 1923 uzyskał stopień doktora wszech nauk lekarskich. Krótko pracował jako asystent Kliniki Neurologiczno-Psychiatrycznej tej uczelni /1922-1924/ i jako lekarz w Szpitalu Św. Jana Bożego /1924-1926/, po czym rozpoczął pracę jako starszy asys-

tent Kliniki Psychiatrycznej Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem profesora Mazurkiewicza. Za jego namową zrezygnował z pracy klinicznej, aby objąć kierownictwo Wojewódzkiego Szpitala dla Psychicznie i Nerwowo Chorych w Gostyninie. Od r. 1933 aż do chwili usunięcia go z tej funkcji przez Niemców w r. 1940 Wilczkowski wzorowo prowadził tę placówkę, wspaniale łącząc obowiązki lekarza, organizatora i dydaktyka - zorganizował opiekę rodzinną nad chorymi w okolicy szpitala, wprowadzał najnowsze metody leczenia, znacznie rozbudował szpital i zorganizował specjalistyczne kursy przygotowawcze dla lekarzy. W r. 1938 habilitował się z psychiatrii w Uniwersytecie Warszawskim u swego mistrza - Jana Mazurkiewicza na podstawie rozprawy "O psychochemicznych odruchach we krwi i zachowaniu się ich u chorych psychicznie" /1938/.

Po wybuchu wojny brał udział w kampanii wrześniowej. Za współpracę z ZWZ w marcu 1942 został uwięziony w Inowrocławiu. Przeszedł wówczas ciężkie tortury, a za udzielanie pomocy chorym ukarany został 36-dniową głodówką. O niezwyklej postawie wobec ludzi, nawet nieprzyjaciół, świadczyć może fakt wstawienia się za nim do niemieckich sędziów tłumacza niemieckiego, który podczas procesu Polaków miał możliwość bliższego poznania Wilczkowskiego. Zamianę wyroku śmierci na 6 lat więzienia uznać trzeba za absolutny precedens w praktykach tego rodzaju sądów. Wspaniała umiejętność nawiązywania kontaktów z ludźmi i budzenie u nich ufności wobec innych

Uwidoczniła się podczas pobytu w więzieniach niemieckich wśród pospolitych kryminalistów. Nawiązanie z nimi kontaktów, w jakimś sensie przyjacielskich w tych szczególnych, koszmarnych warunkach, pozwoliło mu przeżyć; ludzie ci dzielili się z nim żywnością, a często z narażeniem życia chronili przed zabójczą pracą fizyczną.

W latach 1945-1946 pracował jako lekarz powiatowy w Gostyninie, organizując służbę zdrowia. W r. 1945 został powołany na stanowisko kierownika Kliniki Psychiatrycznej Uniwersytetu Łódzkiego, pozostając na nim do końca życia /od r. 1950 - w Akademii Medycznej/, początkowo z tytułem profesora nadzwyczajnego, a od r. 1949 jako profesor zwyczajny. Pracę w uczelni rozpoczął dopiero w r. 1946 ze względu na pobyt w Gostyninie. Wykładał diagnostykę, podstawy psychopatologii ogólnej i psychiatrię szczegółową oraz propedeutykę medycyny i deontologię. W Uniwersytecie Łódzkim piastował stanowisko prorektora /1947/1948/. Ponadto od r. 1952 był konsultantem krajowym w zakresie chorób psychicznych.

Wilczkowski był autorem ponad 40 prac z zakresu psychiatrii klinicznej, psychofizjologii i psychopatologii. W jednej z pierwszych - "Badania konstytucyjne serologicznych grup krwi u schizofreników i porażonych postępujących" /1927/ postawił tezę o predyspozycji osobników z grupą AB do zapadania na paraliż postępujący. W "Badaniach kapilaroskopowych u epileptyków" /1929/ wraz z T. Milewskim przedstawił metodę

badania stanu naczyń włosowatych w psychozach, istotną zwi-
szcza w diagnostyce padaczki. Na przełomie lat 20-tych i
30-tych przeprowadził Wilczkowski serię badań nad zimnicą,
wykazując u połowy chorych na trzecią część istnienie stanu od-
porności. Ważne dla diagnostyki zimnicy szczepiennej było
wykazanie przez niego silnych odczynów Sachsa-Georgiego i
nieco słabszych Wassermanna w tej chorobie.

Rozwój przyszłej psychiatrii widział Wilczkowski w
szczegółowych badaniach biochemicznych, a zwłaszcza w nauce
o odruchach. Przykładem pierwszego nurtu jego zainteresowań
mogą być "Badania nad zachowaniem się katalazy w krwi chorych
psychicznie" /1933/, w których wykazał wprost proporcjonalną
zależność wzrostu poziomu tej oksydoreduktazy w erytrocytach
od wzmagania się stanów afektywnych, tłumacząc to stanem na-
pięcia w ciele prądkowanym. Szczególne miejsce w czynnościach
odruchowych ustroju przyznawał układowi neurohormonalnemu z
korą mózgową na czele. W takim kontekście, opierając się na
założeniach Jacksona, Mazurkiewicza i Pawłowa, wyjaśniał ist-
nienie specyficznych odruchów warunkowych, ograniczających
się do zmian chemizmu krwi ludzkiej. Wg jego hipotezy poziom
substancji chemicznych krwi może zmieniać się pod wpływem
swoistego bodźca chemicznego jako "odruchowa" reakcja adapta-
cyjna ustroju. Postulował przy tym istnienie szczególnej gru-
py odruchów chemicznych, tzw. odruchów psychoalkoholowych,
wyjaśniając podłoże patofizjologiczne alkoholizmu i proponu-

jąc nowe metody leczenia /"Klinika i zagadnienia alkoholizmu", 1956/.

Jako świetny organizator, dbały o prawidłowy i szeroki rozwój profilaktyki i leczenia psychiatrycznego, przedstawił w r. 1938 szczegółowy projekt organizacji opieki nad zdrowiem psychicznym ludności, zawierający m.in. zagadnienia higieny psychicznej, eugeniki, nerwicy, alkoholizmu i narkomanii. Po wojnie przedstawił projekt doskonalenia zawodowego psychiatrów - "W sprawie nowelizacji programu specjalizacji w zakresie psychiatrii" /1954/.

Wilczkowski należał do psychiatrów łączących wielką praktykę kliniczną z wiedzą teoretyczną i doświadczalną. Zawsze wskazywał na związek między interpretacją danych biochemicznych, fizjologicznych, patologicznych, internistycznych i neurologicznych a prawidłowym diagnozowaniem i leczeniem chorych psychicznie; często sięgał też do nowoczesnej psychologii i medycyny społecznej. Od studentów i młodych psychiatrów wymagał stanowczo dobrej znajomości nauk podstawowych i kliniki ogólnej. Był wielkim zwolennikiem i propagatorem nauki Pawłowa, widząc w niej klucz do rozwiązania szeregu procesów fizjologicznych, jak i potwierdzenie podstawowych założeń patofizjologii; zdecydowanie sprzeciwiał się ewidentnemu wulgaryzowaniu tej nauki przez dogmatyczny pseudopawłowizm lat 40-tych i 50-tych. Uchodził za człowieka bardzo wymagającego, ale i niezwykle łagodnego, hołdującego w pełni zasadom

demokracji i sprawiedliwości społecznej.

Był członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności /1948/, członkiem zwyczajnym Łódzkiego Towarzystwa Naukowego /1949/, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego /1951/ oraz prezesem Polskiego Towarzystwa Neurologów, Neurochirurgów i Psychiatrów w latach 1954-1957. Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych, dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem X-lecia Polski Ludowej. Profesor Eugeniusz Wilczkowski zmarł 10.III.1957 w Łodzi.

Andrzej Śródka

WINCENTY LESŁAW WIŚNIEWSKI /1904-1958/

Wincenty Lesław Wiśniewski urodził się 14.IX.1904 w Dobromilu, jako syn Karola, sędziego i Marii. Do szkół powszechnych uczęszczał we Lwowie i w Wiedniu, do szkół średnich w Białej i we Lwowie, gdzie otrzymał maturę w Gimnazjum im. H. Jordana /1923/. W tymże roku wstąpił na Wydz. Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie specjalizował się w Zakładzie Zoologii pod kierunkiem K. Janickiego. Absolutorium uzyskał w roku 1927. W latach 1927-1932 był młodszym asystentem w Katedrze Anatomii Porównawczej Zwierząt Domowych na Wydziale Rolniczo-Leśnym Politechniki Lwowskiej, z przerwą jednoroczną /1929/30/ dla odbycia służby wojskowej. W r. 1930